

İnsanların gerçekte hangi saiklerle davranış gösterdiğini bilmeden, onlara *şöyle yapın, böyle yapın* demenin ne kadar hükmü var? Fantazi cinsinden bir faaliyet aslında *ahlak felsefesi*.

Teorik olarak *psikoloji* diye bir bilimin, insan davranışları konusunda mantıklı laflar etmesini bekleriz. Amacı budur, bize böyle diyorlar. Ancak ele aldığı konular arasında, daha belki yeni yeni *kıskançlık* veya *haset* gibi, insan evladının en temel muharriklerinden birini dahil etmiş. Bu haliyle bana çok primitif görünüyor.

İnsanların günlük davranışlarını açıklama işi bilimin işi değilse, başka neyin işi olabilir? Güçlü ve güçsüz arasındaki farkı, mesela, bunlara karşı duyulan hisleri, davranış kalıplarının farklılığını. İşçinin patronuyla olan ilişkisinin psikolojisini, öğrencinin öğretmenle olan ilişkisini. İnsanların neye neden sabrettiklerini ve neden sabretmediklerini.

Davranışlarının gerçek sebebini, kısacası.

Kitap okuyarak bunları öğreneceğimi düşündüğüm zamanlar oldu ama gördüğüm kadarıyla psikoloji de *felsefe* kadar kendi fantazi dünyasında geziyor. İşe yarayan tarafları var, muhakkak, ancak bunun önemli bir kısmı muhtemelen plasebo etkisinden. Ben birine *danışan* olarak gidiyorum, o da bana yol gösteriyor. Bir defa kendine bir mürşid bulduysan, irşad edilmemek için sebebini kalmamış oluyor.

Gücün 48 Kanunu gibi kitaplarda yazarların %100 doğru olduğuna inanmıyorum, insanların güç konusunda tahmin edilebilir olduğuna da inanmıyorum, bununla beraber gördüğüm insan davranışlarıyla, bunların *sosyal bilimlerde* ele alınış tarzları arasındaki fark beni korkutuyor. İnsana *irrasyonel* demeye yeni başlamış ama bu irrasyonelliğin bir *mantığı* olduğunu ve hangi saiklerle hareket ettiğini çözmeye yeni yeni niyet eder görünüyorlar.

O sebeple bugün ahlak/politika/sosyal durumlar hakkında söylenen şeyler, mesela Trump'ı veya yükselen ırkçılığı açıklayıp, önünü alacak şeyler değil. Din inanmayan için bir fantazi olabilir ama inanmayan için, psikoloji ve ahlak da onun kadar fantazi. Ben dine, büyük ölçüde zaman içinde bu anılan arızalara karşı oluşmuş bir örgü gibi bakmaya başladım. İrkçilik, haset, genel anlamda insan kötülüğüne karşı eskiden beri kullanılan bir ilaç gibi. İlacın yan etkilerinden dolayı ondan şikayet edip, etkilerini görmezden gelince, hastalıklarımız hortluyor.